

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
ZESPÓŁ REALIZACJI
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17
INTERNET: <http://www.cbos.pl>

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89
E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/40/40/96

MAJĄTEK TRWAŁY I WYPOSAŻENIE GOSPODARSTW DOMOWYCH

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, LUTY '96

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

Wyposażenie polskich gospodarstw domowych w sprzęt i artykuły gospodarstwa domowego jest systematycznie monitorowane w badaniach CBOS. Dzięki temu jesteśmy w stanie określić nie tylko wyposażenie polskich rodzin w te urządzenia, ale także zmiany, jakie pod tym względem następują w ostatnich latach.

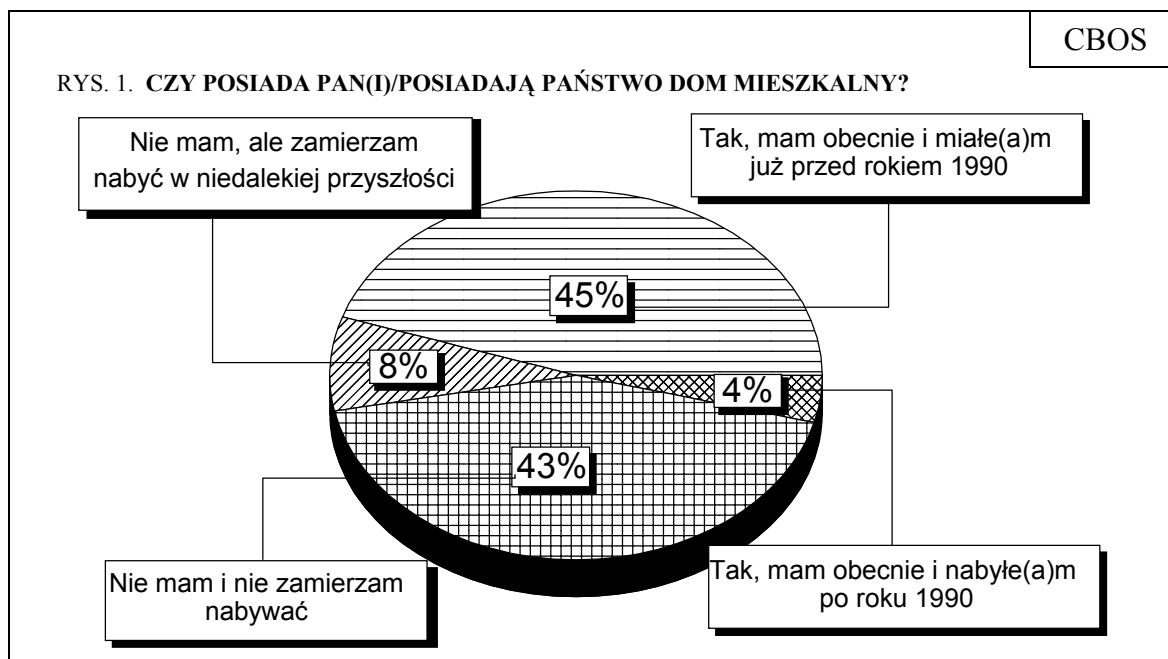
Wszystkie informacje uzyskane w styczniowym sondażu CBOS¹ o majątku trwałym oraz wyposażeniu mieszkań w dobra trwałego użytku odnoszą się do całego gospodarstwa domowego, w którego skład wchodzi respondent i jego rodzina.

DOMY I MIESZKANIA

Synonimem prestiżu i dobrej sytuacji materialnej w wielu krajach na świecie jest posiadanie własnego domu. W Polsce pod tym względem sytuacja kształtuje się nieco inaczej. Ze względu na rozdrobnienie rolnictwa oraz na stosunkowo małą urbanizację posiadanie domu, zwłaszcza na wsi albo w małych miastach, nie jest wcale tożsame z dobrą sytuacją materialną.

Niemal połowa ankietowanych (49%) oświadczyła, że jest właścicielem domu. Większość z tych osób stwierdziła także, iż posiadała go już przed rokiem 1990. Stosunkowo niewielu respondentów (zaledwie 4%), nabyło (lub zbudowało) własny dom po 1990 roku. Obrazuje to słabą kondycję polskiego budownictwa i rynku domów w ostatnich latach. Przy rozpatrywaniu tych danych należy zdawać sobie jednak sprawę, że oszacowanie to uczynili ankietowani odpowiadając twierdząco na pytanie o to, czy nabyli lub zbudowali swój dom po 1990 r. Nie jest to więc porównanie oparte na danych zebranych sześć lat temu, ale polegamy tutaj na pamięci respondentów.

¹ Sondaż „Aktualne problemy i wydarzenia” (68), 12-16 stycznia ‘96, 1177-osobowa reprezentatywna próba losowa dorosłych mieszkańców Polski

Zgodnie z oczekiwaniami, większość gospodarstw, które mają własny, samodzielny dom, zamieszkuje wsie i małe miasta. Wśród ankietowanych mieszkańców wsi aż 83% twierdziło, że są oni właścicielami domów. W przypadku małych miast (do 20 tys. mieszkańców) wskaźnik ten wyniósł 40%. W wielkich aglomeracjach, których ludność przekracza 501 tys., własne domy posiada tylko 17% badanych. Tam także odnotowano znikomą liczbę osób deklarujących, że stali się posiadaczami domów po 1990 r.

Natomiast w grupie gospodarstw, które mają własny dom mieszkalny, proporcje są następujące: na wsi zamieszkuje 41% gospodarstw, a w małych miastach (o ludności poniżej 101 tys. mieszkańców) odsetek ten wynosi 37%. W zbiorowości posiadaczy domów najmniejszy udział mają gospodarstwa zlokalizowane w średnich miastach i w wielkich aglomeracjach miejskich.

Tabela 1. Miejsce zamieszkania gospodarstw domowych posiadających własne domy mieszkalne

Miejsce zamieszkania	Odsetek posiadaczy
Wieś	41
Miasto do 20 tys.	20
od 21 do 100 tys.	17
101 do 500 tys.	13
501 tys. i więcej mieszkańców	9

W całej przebadanej zbiorowości odsetek tych, którzy zamierzają kupić własne, samodzielne lokum wynosi 8%. Wskaźnik ten pozytywnie rokuje rozwojowi rynku domów także w wielkich aglomeracjach, gdyż mimo omawianego wcześniej, znikomego zwiększenia się liczby posiadaczy domów w dużych miastach, 7% ich mieszkańców zamierza nabyć lub wybudować dom dla swojego gospodarstwa domowego w najbliższym czasie. Odsetek ten jest zaledwie o trzy punkty procentowe niższy niż wśród osób zamieszkałych w małych i średnich miastach. Zastanawiające jest, że zaledwie 5% ludności na wsi ma zamiar wybudować lub nabyć dom dla siebie.

Rozpowszechnienie własności mieszkań indywidualnych może być traktowane jako oznaka majątności jedynie w aglomeracjach miejskich. Z ogółu osób ankietowanych własne mieszkanie posiada 22%, przy czym 6% twierdzi, że nabyło je po 1990 r. Odsetek badanych, którzy nie mają praw własności do zajmowanego przez siebie lokum, ale zamierzają uregulować tę kwestię w najbliższej przyszłości jest duży, wynosi bowiem 11%. Może to być poważną przesłanką do twierdzenia, że rynek mieszkań indywidualnych rozwija się coraz lepiej. Nie bez znaczenia są tutaj zapewne stosowane przez liczne banki nowe sposoby kredytowania zakupu własnych mieszkań.

Jeśliby zsumować gospodarstwa domowe, które nie posiadają własnych domów i mieszkań, to okaże się, że 29 % polskich gospodarstw domowych nie ma praw własności do zajmowanego przez siebie lokum.

Istotną rolę przy ocenie majątności polskich gospodarstw domowych może odgrywać także posiadanie innych form nieruchomości, np: działki rekreacyjnej lub budowlanej. Własne działki letniskowe ma 8% badanych i są one najbardziej rozpowszechnione wśród mieszkańców dużych aglomeracji. Natomiast działki budowlane są w posiadaniu 11% badanych, a 3% zamierza je nabyć w najbliższej przyszłości.

Podsumowując, można powiedzieć, że własność domów i mieszkań w Polsce jest zjawiskiem dość powszechnym. Jest ona skorelowana ściśle z wiekiem - osoby starsze legitymujące się pewnym „dorobkiem życiowym” częściej są właścicielami domów i mieszkań niż osoby młode. Najmniej posiadaczy znajdujemy wśród osób najmłodszych, które nie zdążyły jeszcze zgromadzić potrzebnych środków na zakup lub budowę własnego lokum.

Tabela 2

w procentach

Wiek respondenta	Odpowiedzi na pytanie o posiadanie własnego lokum według wieku ankietowanych			
	Tak, mam obecnie i miał(a)m już przed rokiem 1990	Tak, mam obecnie i nabyłem(a)m po roku 1990	Nie mam, ale zamierzam nabyć w niedalekiej przyszłości	Nie mam i nie zamierzam nabywać
	domy mieszkalne			
do 24 lat	43	5	14	38
25 - 34	34	9	18	39
35 - 44	42	4	8	46
45 - 54	52	1	5	42
55 - 64	48	3	0	49
64 lata i więcej	56	0	0	44
	mieszkania własnościowe			
do 24 lat	8	9	19	64
25 - 34	8	5	19	68
35 - 44	16	8	10	66
45 - 54	20	2	7	71
55 - 64	23	5	3	69
64 lata i więcej	24	5	5	61

WYPOSAŻENIE GOSPODARSTW DOMOWYCH W DOBRA TRWAŁEGO UŻYTKU

Dobra trwałego użytku można podzielić pod względem ich rozpowszechnienia w polskich gospodarstwach domowych na trzy grupy. Na podstawie tej powszechności możemy pośrednio wnioskować o niezbędności danych dóbr; jeśli występują one we wszystkich typach gospodarstw, a ich posiadanie nie zależy od stanu majątkowego, to możemy przyjąć, że jest ono uznawane za niezbędne w funkcjonowaniu każdej polskiej rodziny. Do urządzeń tego typu należą bez wątpienia lodówki i telewizory, a także pralki.

Drugą kategorię urządzeń mogą stanowić te, których rozpowszechnienie jest dość duże, ale znaczna część gospodarstw domowych może bez nich się obejść. Można do nich zaliczyć magnetowidy, sprzęt audio hi-fi oraz telefon. Spośród tej „średniej grupy” urządzeń w polskich gospodarstwach domowych najwięcej jest magnetowidów. Być może już niedługo własny magnetowid lub odtwarzacz wideo będzie tak niezbędny w każdym domu jak telewizor.

Do ostatniej grupy urządzeń można zaliczyć te, których posiadanie jest ewidentnym świadectwem zamożności. Przykładem mogą być tutaj kamery wideo, telefony komórkowe,

telewizja satelitarna. W chwili obecnej rozpowszechnienie tego rodzaju dóbr nie jest oczywiście duże. Niewielką ich liczbę (poniżej 0.5%) odnotowano w przypadku telefonów komórkowych, sejfów gabinetowych, jachtów i przyczep kempingowych.

Rys. 2. Rozpowszechnienie dóbr trwałego użytku w gospodarstwach domowych (%)

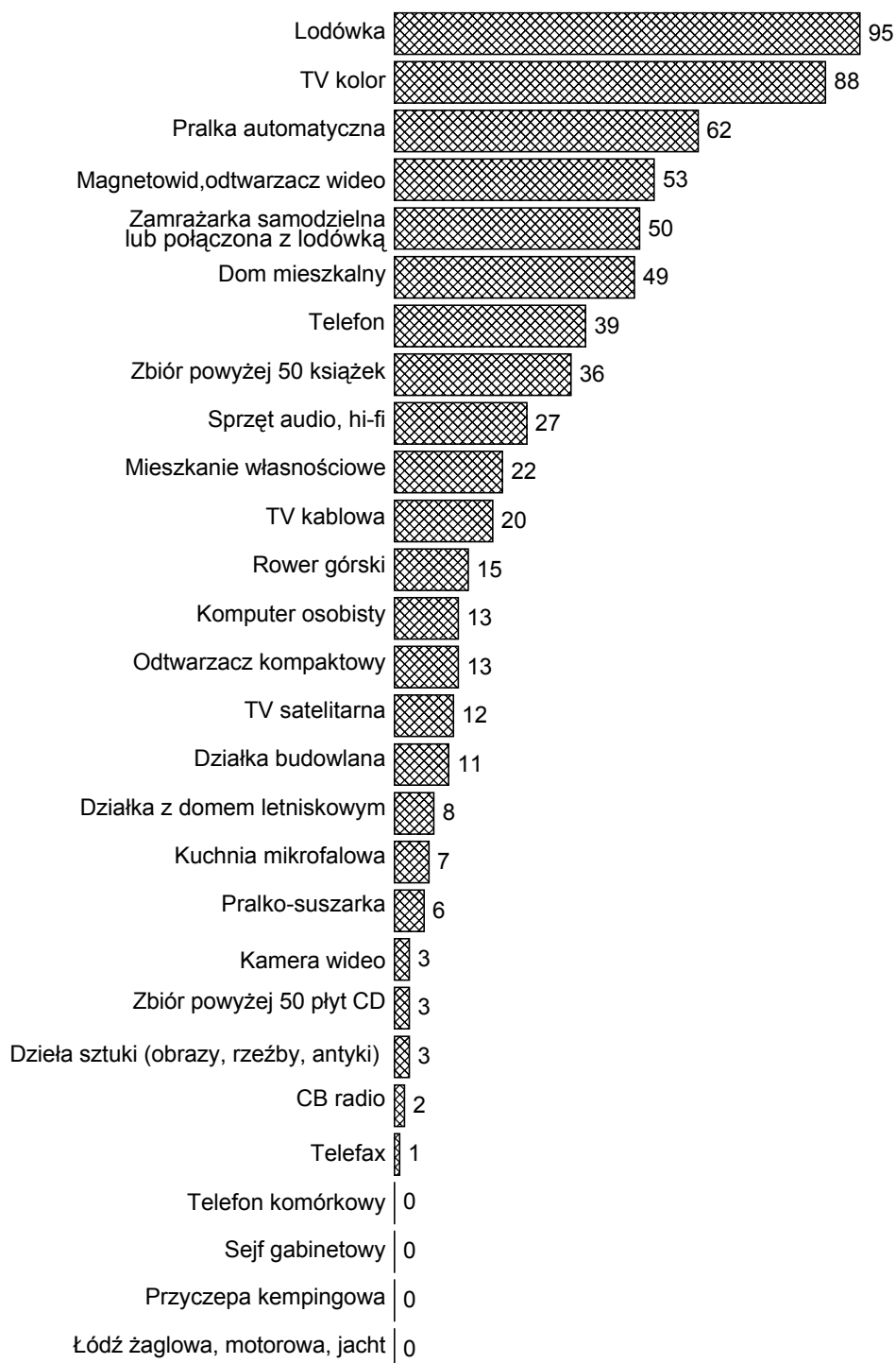

Tabela 3. Rozpowszechnienie poszczególnych dóbr w gospodarstwach domowych w procentach

	Tak, mam obecnie i miałe(a)m to już przed rokiem 1990	Tak, mam obecnie i nabyłem(a)m to po roku 1990	Nie mam, ale zamierzam nabyć w niedalekiej przyszłości	Nie mam i nie zamierzam nabywać
Dom mieszkalny	45	4	8	43
Mieszkanie własnościowe	16	6	11	67
Działka z domem letniskowym	5	3	7	85
Działka budowlana	8	3	5	84
Pralka automatyczna	48	14	11	27
Pralko-suszarka	5	1	8	86
Lodówka	86	9	2	3
Zamrażarka samodzielna lub połączona z lodówką	37	13	7	43
Kuchnia mikrofalowa	2	5	11	82
Telefon	21	18	24	37
Telefon komórkowy	0	0	5	95
CB radio	1	1	3	95
Telefax	0	1	4	95
TV kolor	58	30	3	9
TV satelitarna	4	8	11	77
TV kablowa	5	15	6	74
Magnetowid, odtwarzacz wideo	27	26	9	38
Kamera wideo	1	2	12	85
Sprzęt audio; hi-fi	15	12	11	62
Odtwarzacz kompaktowy	3	10	13	73
Komputer osobisty	3	10	12	75
Zbiór powyżej 50 płyt CD	1	2	9	88
Sejf gabinetowy	0	0	2	98
Dzieła sztuki (obrazy, rzeźby, antyki)	2	1	3	94
Zbiór powyżej 50 książek	31	5	8	56
Przyczepa kempingowa	0	0	5	95
Łódź żaglowa, motorowa, jacht	0	0	3	97
Rower górski	2	13	14	71

WYPOSAŻENIE W ARTYKUŁY I SPRZĘT GOSPODARSTWA DOMOWEGO

Jak już stwierdzono wcześniej, do najbardziej powszechnych urządzeń gospodarstwa domowego należą lodówki; posiada je aż 95% spośród badanych. Bez wątplenia lodówka nie stanowi obecnie jakiegokolwiek oznaki majątności i powodzenia, dotyczy to jednak tylko modeli popularnych. Można nawet mówić o nasyceniu rynku tego typu urządzeniami, gdyż

od 1990 roku odsetek gospodarstw wyposażonych w lodówki utrzymuje się ciągle na poziomie 92-97%. Kupujemy je więc najczęściej wtedy, gdy trzeba wymienić stare, zużyte modele lub gdy zakładamy nowe rodziny i gospodarstwa domowe.

W przypadku chłodziarek bardziej nowoczesnych, wyposażonych w oddzielną zamrażarkę, proporcje są już nieco inne. Na pytanie o to, czy w domu znajduje się zamrażarka samodzielna lub połączona z lodówką, twierdząco odpowiedziała połowa ankietowanych.

Więcej niż połowa (62%) gospodarstw domowych wyposażona jest w pralki automatyczne. W najbliższej przyszłości zamierza je kupić 11% badanych. Ten ostatni wskaźnik pokazuje wyraźnie, że procent gospodarstw domowych pragnących unowocześnić wyposażenie swojego domu jest dosyć duży.

Nowe modele pralek mają znacznie więcej funkcji i są bardziej użyteczne. Dotyczy to zwłaszcza pralko-suszarek, które podobnie jak w przypadku chłodziarek z zamrażarkami stały się powszechnie dostępne w sklepach dopiero w latach dziewięćdziesiątych. Ich posiadanie deklaruje 6% badanych, ale aż 8% chce je nabyć w najbliższej przyszłości. Wydaje się, że na przeszkodzie upowszechnieniu urządzeń tego typu stoją wciąż jeszcze wysokie ceny.

W kuchenki mikrofalowe jest wyposażone 7% badanych gospodarstw. Wzrost ich popularności w ostatnich latach jest duży, w 1992 roku posiadanie takiej kuchenki zadeklarowało tylko 2% ankietowanych. Natomiast co dziesiąty badany chce nabyć to urządzenie w niedalekiej przyszłości.

Wyposażenie polskich domów w artykuły i sprzęt gospodarstwa domowego można więc określić jako dobre. Co prawda, dane zebrane w tym badaniu nie pozwalają dokładnie określić, czy urządzenia użytkowane w polskich domach są wysokiej czy też miernej jakości, zatem możliwa jest sytuacja, w której większość osób, które deklarowały posiadanie danego urządzenia jeszcze przed 1990 r., nie wymieniła go na nowsze.

Tabela 4. Urządzenia i artykuły gospodarstwa domowego w ostatnich latach oraz zamiar ich zakupu²

Rodzaj urządzenia	1990 ³	1992 ⁴	1994 ⁵	1996	zamiar zakupu w najbliższej przyszłości
Lodówki	97	92	97	95	2
Zamrażarka samodzielna lub w połączeniu z lodówką	-	31	43	50	7
Pralki automatyczne	55	50	57	62	11
Pralko-suszarka	-	6	8	6	8
Kuchnia mikrofalowa	-	2	6	7	11
Zmywarka do naczyń	-	1	2	1	7

WYPOSAŻENIE GOSPODARSTW W TELEFONY I PRZEDMIOTY ELEKTRONIKI UŻYTKOWEJ

Poziom cywilizacyjny krajów ocenia się często przez sprawność i upowszechnienie sieci telefonicznych. Słabe wyniki, jakie osiągnęliśmy na tym polu, są powszechnie znane i znajdują potwierdzenie także w badaniach CBOS. Okazało się, że zaledwie 39% badanych gospodarstw ma swój własny telefon. O popycie na tego typu urządzenia niech zaświadczy fakt, że osoby pragnące mieć u siebie aparat telefoniczny stanowią aż 24% ankietowanych. Gdyby jednak skok cywilizacyjny, jaki nasz kraj przeszedł od 1990 roku, mierzyć liczbą telefonów, można by stwierdzić, że jest on bardzo duży: liczba gospodarstw posiadających swój własny numer telefoniczny wzrosła o 16 punktów procentowych.

² W przypadku niektórych urządzeń brak danych w roku 1990.

³ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (7) 15 lipca ‘90, reprezentatywna próba losowa dorosłych mieszkańców Polski (N=1500).

⁴ Badanie „Ekonomiczny wymiar życia codziennego”, 23 marca - 8 kwietnia ‘92 reprezentatywna próba losowa dorosłych mieszkańców Polski (N=1823).

⁵ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (53), 6-10 października ‘94, reprezentatywna próba losowa dorosłych mieszkańców Polski (N=1184).

Tabela 5. Elektroniczne urządzenia powszechnego użytku w ostatnich latach oraz zamiar ich zakupu w procentach

Rodzaj urządzenia	1990	1992	1994	1996	Zamiar zakupu w najbliższej przyszłości
Telefon	23	23	36	39	24
TV kolor	50	65	82	88	3
TV satelitarna	3	3	9	12	11
Magnetowid, odtwarzacz wideo	13	31	48	53	9
Kamera wideo	-	1	2	3	11
Audio hi-fi	-	11	19	27	11
Odtwarzacz kompaktowy	-	2	10	13	14
Komputer	-	6	11	13	12

Odbiornik telewizji kolorowej stał się, podobnie jak lodówka, powszechnym elementem wyposażenia. Jego posiadanie zadeklarowało aż 88% spośród badanych. Przy czym odsetek osób, które mają telewizor kolorowy, wzrósł od 1990 roku o 38 punktów procentowych. W polskich gospodarstwach bardzo popularne są również magnetowidy i odtwarzacze wideo, które stoją na półkach u przeszło połowy ankietowanych.

Samodzielny odbiornik telewizji satelitarnej znaleźć można w 12% gospodarstw i liczba ta od 1990 roku wzrosła czterokrotnie. Zamiar zakupu tego dobra deklaruje 11% badanych. Popularna w dużych osiedlach telewizja kablowa znajduje się w 20% domów.

Stopniowo do naszych mieszkań przecierają sobie drogę komputery osobiste. W roku 1992 posiadało je 6% badanych gospodarstw, w chwili obecnej jest ich 13%. Drugie tyle badanych gospodarstw chce nabyć własny komputer w najbliższej przyszłości, co należy uznać za wartość dużą, gdy się zważy specyfikę zastosowań tego urządzenia.

W sprzęt audio hi-fi jest wyposażone 27% gospodarstw domowych, a dalsze 11% ma zamiar kupić go w najbliższej przyszłości. Od 1992 roku liczba gospodarstw posiadających własny sprzęt tego typu wzrosła przeszło dwukrotnie (z 11%). Stanowiący uzupełnienie tych urządzeń odtwarzacz płyt kompaktowych obecny był u 13% badanych, a drugie tyle osób deklaruje, że ma zamiar go nabyć w najbliższej przyszłości.

WYPOSAŻENIE GOSPODARSTW DOMOWYCH W INNE PRZEDMIOTY UŻYTKOWE

Zapytaliśmy też o obecność innych dóbr w naszych domach. Jedno z pytań dotyczyło księgozbiorów, będących w posiadaniu polskich gospodarstw. Zbiór powyżej 50 woluminów posiada 36% badanych, nie jest to więc, gdy się zważy szczupłość tego zbioru, liczba imponująca. Również ambicje, by taki zbiór kiedykolwiek posiadać, są nieduże; zaledwie 8% ankietowanych ma zamiar nabyć taki księgozbiór w najbliższym czasie, natomiast aż 56% z ankietowanych w ogóle nie ma zamiaru gromadzić tylu książek.

Popularność kamer wideo w naszym społeczeństwie również nie jest zbyt duża. W chwili obecnej można je znaleźć zaledwie w 3% gospodarstw, ale należy mieć na uwadze, że są to urządzenia bardzo drogie. Niemniej jednak 12% rodzin ma zamiar kupić kamerę wideo w najbliższej przyszłości.

Rower górski znajduje się w 15% gospodarstw, a 14% ankietowanych zamierza kupić go w przyszłości.

Niewątpliwą oznaką prestiżu i dostatku jest własny sejf gabinetowy. Jego posiadanie deklarowała znikoma liczba badanych (poniżej 1%), ale dwukrotnie większy był odsetek osób, które twierdziły, iż mają zamiar kupić taki sejf w niedalekiej przyszłości (2%). Może to być oznaką bogacenia się tych osób, ale może jednocześnie wynikać ze strachu przed ograbieniem.

PLANOWANE ZAKUPY W NIEDALEKIEJ PRZYSZŁOŚCI

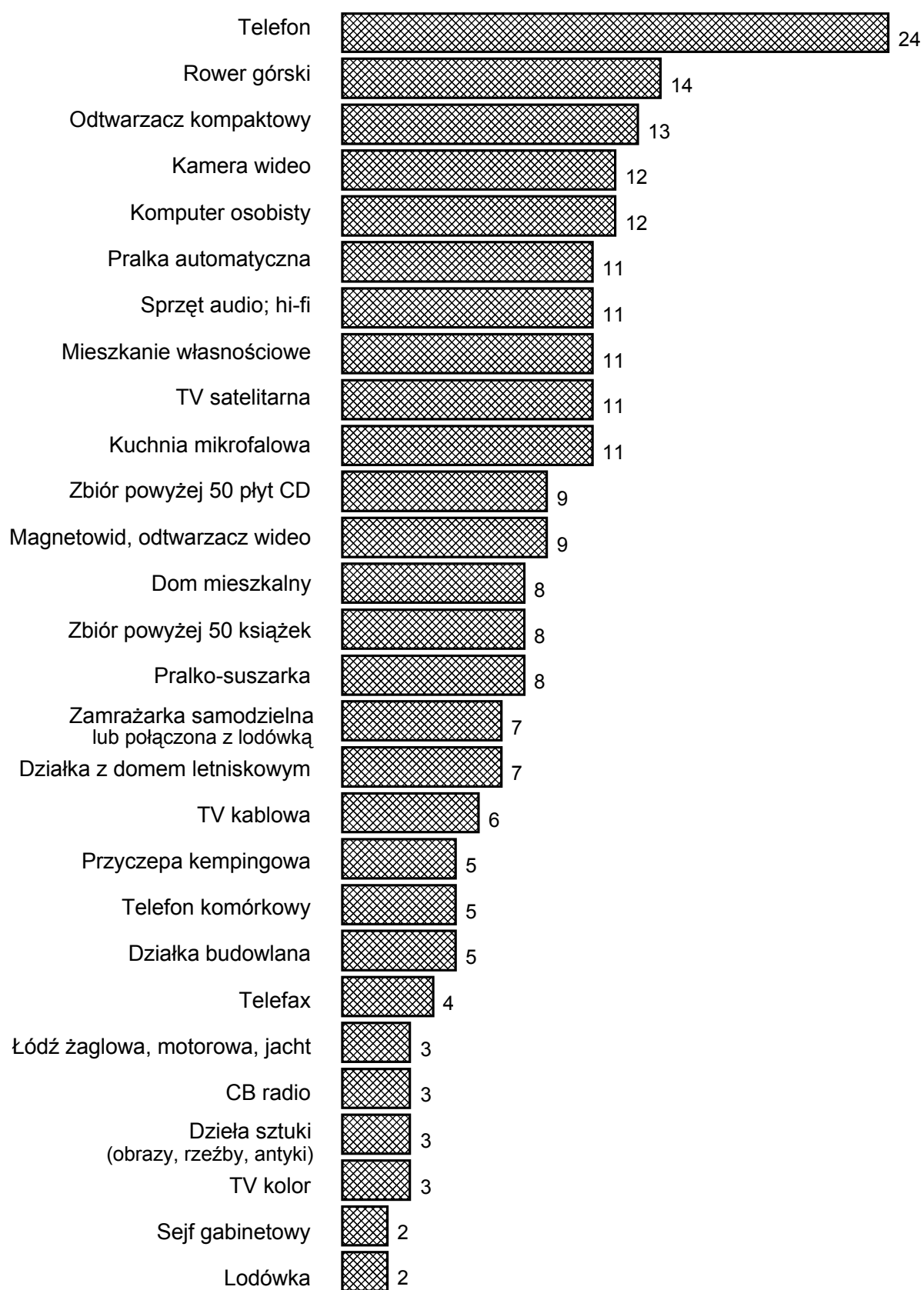
Respondenci zostali zapytani o to, czy noszą się z zamiarami zakupu danych urządzeń w niedalekiej przyszłości. Okazało się, że najwięcej badanych chce w niedługim czasie założyć u siebie telefon. Na drugim miejscu tej listy znalazł się rower górski, a na trzecim

odtwarzacz kompaktowy. W zestawieniu z zamiarem kupna nieruchomości przewaga nowoczesnych urządzeń elektronicznych jest przytłaczająca, badani częściej deklarują zamiar zakupu tych urządzeń (np. komputera, kamery wideo) niż mieszkania lub domu. Dzieje się tak zapewne dlatego, że artykuły elektroniczne są relatywnie tanie w porównaniu z cenami nieruchomości. Ale nie bez znaczenia jest tutaj na pewno postęp techniczny, który spowodował, że dobra takie, jak np. telefon albo komputer są naprawdę niezbędne dla coraz większej liczby ludzi.

Należy zwrócić uwagę, że kamera wideo czy też komputer nie są jednak urządzeniami na każdą kieszeń. Ich ceny sięgają kilkudziesięciu milionów starych złotych. Poza tym, posługiwanie się tymi urządzeniami nie jest proste i wymaga nawet specjalistycznego przeszkolenia, jak to ma miejsce przy obsłudze nowoczesnego oprogramowania komputerów osobistych. Zamiar kupienia komputera jest dosyć wyraźnie związany z przewidywaniami co do przyszłej sytuacji swojej rodziny. Spośród tych, którzy mają zamiar kupić to urządzenie, 36% ankietowanych sądzi, że za rok ich poziom życia poprawi się, a 45% uważa, że nie zmieni się w sposób istotny.

W przypadku telefonu proporcje te wyglądają następująco: spośród osób deklarujących zamiar zamontowania telefonu w najbliższej przyszłości, 32% badanych wierzy w poprawę swojej sytuacji materialnej, a 40% jest zdania, że nic pod tym względem się u nich nie zmieni. Pogorszenie poziomu życia przewiduje 17%, a nie ma zdania w tej kwestii 24% respondentów.

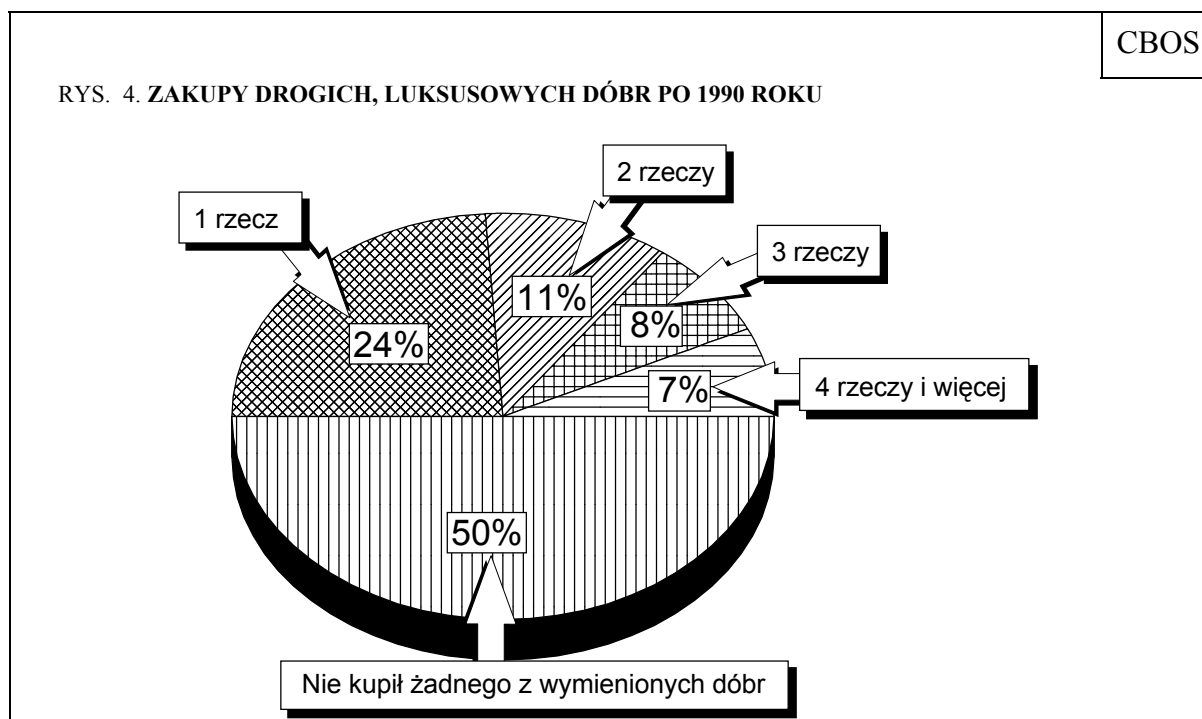
Rys. 3. Zamiar zakupu dóbr trwałego użytku (%)

BOGACENIE SIĘ GOSPODARSTW DOMOWYCH PO 1990 ROKU

Przemiany ustrojowe i gospodarcze pierwszej połowy lat dziewięćdziesiątych, jakie zostały dokonane w naszym kraju, nie pozostały bez wpływu na majątność i wyposażenie gospodarstw domowych. Pojawienie się nowych zjawisk i procesów ekonomiczno-społecznych, takich jak bezrobocie czy też rozwój sektora prywatnego wpłynęło z jednej strony na zubożenie pewnych grup społecznych, a z drugiej - na bogacenie się innych. Jednym z kryterium bogactwa i powodzenia jest bez wątpienia wyposażenie gospodarstw domowych, stąd pewnych informacji o „historii” polskich rodzin w ostatnich latach dostarczyć mogą dane o dobrach, które w tym czasie zostały przez nie zakupione.

Wskaźnikiem wzrostu zamożności gospodarstw może być liczba dóbr zakupionych po 1990 roku. Z całego zestawu przedmiotów i urządzeń, o które pytali nasi ankieterzy, wyodrębniono 16 drogich i bardzo drogich dóbr⁶. Okazało się, że w ciągu ostatnich sześciu lat połowa ankietowanych nie kupiła żadnego z dóbr zgromadzonych na tej liście.

⁶ Na liście tej znalazły się: dom, mieszkanie indywidualne, kuchnia mikrofalowa, zmywarka do naczyń, odbiornik TV satelitarnej, magnetowid lub odtwarzacz wideo, sprzęt hi-fi, odtwarzacz kompaktowy, zbiór 50 płyt CD, komputer, kamera wideo, sejf domowy, działka z domem letniskowym, działka budowlana, rower górski, telefon komórkowy.

Przynajmniej cztery dobra z omawianej listy zakupiło 7% ankietowanych. Możemy sądzić, że od roku 1990 osoby te znacznie się wzbogaciły, gdyż nabycie czterech lub więcej dóbr z naszej listy nie jest możliwe bez zainwestowania dużych środków.

Wyniki te pokazują wyraźnie, iż wzrost zamożności polskich rodzin nie jest równomierny. Przy analizie danych należy jednak zdawać sobie sprawę, że pochodzą one z deklaracji badanych w chwili obecnej, opieramy się więc w znacznej mierze na pamięci i prawdopodobności ankietowanych.

Tabela 6 w procentach

Kupowanie drogich dóbr po 1990 r.	Miejsce zamieszkania					Ogółem
	Wieś	Miasto do 20 tys.	od 21 do 100 tys.	101-500 tys.	501 tys. i więcej mieszk.	
Nie kupiono żadnego z wymienionych dóbr	23	21	16	17	22	50 (N=593)
Kupiono 1 rzecz	19	24	21	19	16	24 (N=277)
Kupiono 2 rzeczy	14	14	24	27	22	11 (N=131)
Kupiono 3 rzeczy	23	10	25	18	25	8 (N=97)
Kupiono 4 i więcej rzeczy	8	19	30	32	11	7 (N=80)
Ogółem	37	13	18	20	12	100 (N=1177)

W grupie gospodarstw, które w ostatnich sześciu latach zakupiły dużo drogich dóbr, większość znajduje się w średnich i dużych miastach (odpowiednio 30% i 32%). Najmniej gospodarstw, które nabyły drogie dobra, znajduje się na wsi (8%) oraz w dużych aglomeracjach miejskich (11%). Wśród gospodarstw domowych, które po 1990 roku nie zakupiły żadnego drogiego dobra, proporcje zostały odwrócone, najwięcej z nich umiejscowionych jest na wsi (23%) oraz w wielkich aglomeracjach (22%).

Tabela 7. Cechy społeczno-demograficzne gospodarstw domowych, które kupowały dobra po 1990 r.

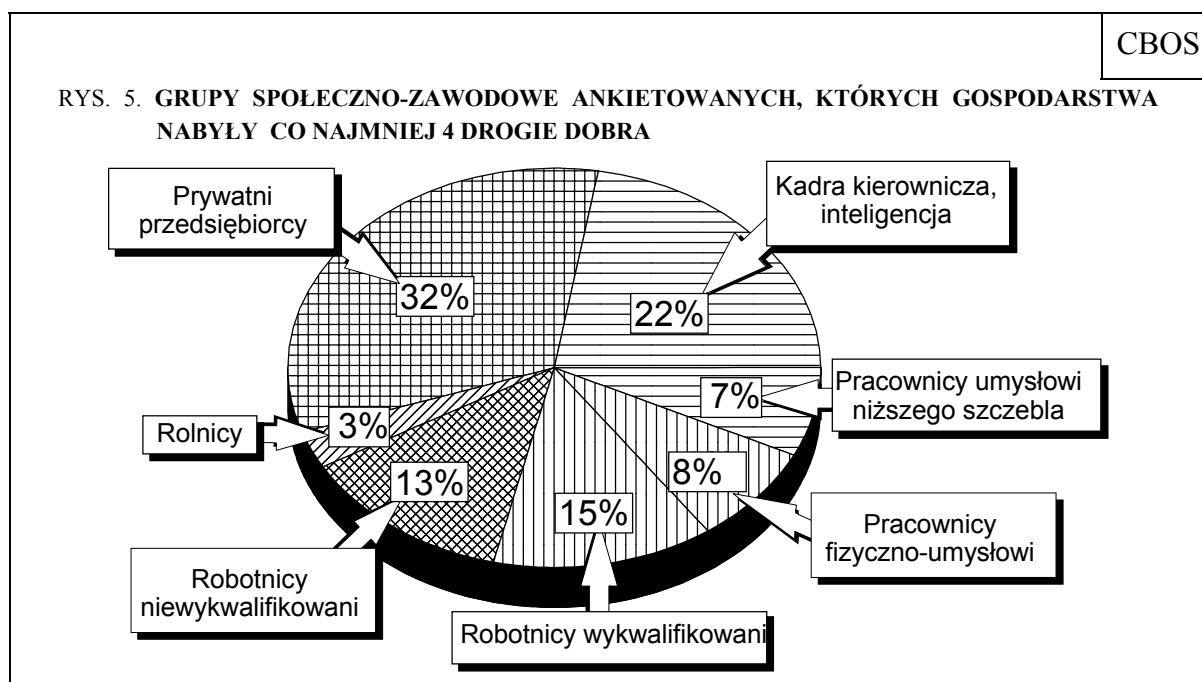
w procentach

	Nie kupiono żadnego z wymienionych dóbr	Kupiono 1 rzecz	Kupiono 2 rzeczy	Kupiono 3 rzeczy	Kupił 4 z wymienionych dóbr
	N=593	N=277	N=131	N=97	N=80
Ogółem	50	24	11	8	7
Region					
Północny	13	16	13	19	22
Zachodni	14	16	18	14	7
Środkowozachodni	15	12	14	14	13
Środkowy	14	15	13	15	15
Wschodni	14	17	15	14	7
Południowo-wschodni	17	13	13	10	7
Południowo-zachodni	13	11	16	15	30
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier.,inteligencja	7	12	24	27	22
Prac.umysł.niż.szczebla	14	15	13	25	7
Pracownicy fiz.- umysł.	17	16	10	7	8
Robotnicy wykwalifikowani	9	19	18	18	15
Robotnicy niewykwalifik.	20	12	8	7	13
Rolnicy	22	15	7	3	3
Prywatni przedsiębiorcy	10	12	19	12	32
Pracujący poza rolnictwem					
Sfera budżetowa	31	21	17	29	27
Sektor państwowy	33	25	15	18	27
Sektor prywatny	28	21	20	20	47
Spółdzielczość	8	32	48	33	0
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 150 zł	23	23	15	7	12
151 - 225	21	23	13	18	15
226 - 325	20	17	30	13	21
326 - 425	19	19	19	31	24
426 i powyżej	17	18	24	31	29

Bogate gospodarstwa domowe są zlokalizowane przeważnie w południowo-zachodnim i północnym regionie naszego kraju. Znajduje się tam odpowiednio 30% i 22% rodzin, które nabyły przynajmniej cztery drogie dobra.

Chociaż nasi ankieterzy pytali o wyposażenie gospodarstwa domowego, to pewnych uzupełniających informacji dostarczyć mogą dane o przynależności zawodowej ankietowanych. Na ich podstawie nie możemy jednak określić rodzaju zatrudnienia wszystkich osób z danego gospodarstwa, lecz tylko osoby udzielającej ankieterowi informacji o wyposażeniu swojego domu.

Spośród ankietowanych, którzy stwierdzili, że w ich gospodarstwie domowym zostały zakupione co najmniej cztery kosztowne dobra z omawianej listy, największa grupa jest zatrudniona w prywatnym sektorze gospodarki (47%). W sferze budżetowej pracuje 27% z nich i tyle samo osób jest zatrudnionych w państwowym sektorze. Na pewno wnioskowanie na podstawie tych danych o dobrej sytuacji gospodarstw składających się z osób zatrudnionych w sferze budżetowej lub sektorze państwowym jest nieuprawnione. Choćby z tej prostej przyczyny, że nasi ankietujący mogli rozmawiać np. z żonami prywatnych przedsiębiorców, zatrudnionymi na państwowych posadach.

W grupie ankietowanych, którzy kupili 4 i więcej dóbr luksusowych najczęściej jest prywatnych przedsiębiorców oraz kadry kierowniczej i inteligencji.

Wśród ankietowanych reprezentujących gospodarstwa najbiedniejsze, które po 1990 r. nie nabyły żadnego z zamieszczonych w omawianym zestawieniu dóbr, najczęściej jest rolników (22%) oraz robotników niewykwalifikowanych (20%).

Wielu ciekawych informacji może dostarczyć analiza odpowiedzi respondentów na pytania dotyczące ich własnej sytuacji materialnej. Respondenci oceniali swoje obecne warunki życia, ale także porównywali, czy w ciągu ostatniego roku warunki te się poprawiły czy też pogorszyły. Poza tym, poproszono ich o przewidywania na przyszłość; czy, ich zdaniem, w ciągu najbliższego roku będzie im się żyło lepiej czy też gorzej.

Tabela 8

w procentach

Liczba kupowanych dóbr po 1990 r.	Czy obecnie Panu(i) i Pana(i) rodzinie żyje się dobrze czy źle?				
	Dobrze	Ani dobrze, ani źle	Źle	Trudno powiedzieć	Ogółem
Nie kupiono żadnego z wymienionych dóbr	14	57	27	2	50 (N=593)
Kupiono 1 rzecz	24	60	16	0	24 (N=277)
Kupiono 2 rzeczy	32	53	14	1	11 (N=131)
Kupiono 3 rzeczy	38	54	8	0	8 (N=97)
Kupiono 4 i więcej rzeczy	45	44	11	0	7 (N=80)
Ogółem	23	56	20	1	100 (N=1177)

Zgodnie z przewidywaniami, występuje silny związek między oceną obecnych warunków życia a liczbą drogich dóbr kupowanych po 1990 r.. Ocena swoich warunków życia i swojej rodziny wyraźnie polepsza się wraz z nabywaniem kosztownych dóbr.

Jednakże w grupie gospodarstw domowych, które w ostatnich latach kupiły co najmniej 4 drogie dobra, stosunkowo duży jest odsetek osób (11%), które twierdzą, że w obecnej chwili żyje im się źle. Należy jednak pamiętać, że zakupy te były dokonywane w ciągu przeszło pięciu lat, a więc sytuacja materialna wielu rodzin mogła się zmienić.

Tabela 9

w procentach

Liczba kupowanych dóbr po 1990 r.	Czy w porównaniu z sytuacją sprzed 12 miesięcy Panu(i) i Pana(i) rodzinie żyje się lepiej czy gorzej?				
	Lepiej	Tak samo	Gorzej	Trudno powiedzieć	Ogółem
Nie kupiono żadnego z wymienionych dóbr	13	50	35	2	50 (N=593)
Kupiono 1 rzecz	18	49	33	1	24 (N=277)
Kupiono 2 rzeczy	18	51	32	0	11 (N=131)
Kupiono 3 rzeczy	22	51	24	3	8 (N=97)
Kupiono 4 i więcej rzeczy	22	53	24	1	7 (N=80)
Ogółem	17	49	33	1	100 (N=1177)

Podobnie jak w przypadku ocen warunków życia, również i sady respondentów na temat zmian, jakie zaszły w ich gospodarstwach domowych w ciągu ostatnich 12 miesięcy wykazują zależność od liczby kupionych dóbr. Ogólnie, im więcej kupowano dóbr, tym lepsze są oceny zmian warunków życia, jakie zaszły w gospodarstwie ankietowanego. W grupie badanych reprezentujących „najbogatsze” gospodarstwa najwięcej jest osób (53%), które twierdzą, że w porównaniu z ubiegłym rokiem ich sytuacja materialna oraz ich rodzin nie zmieniła się. Poprawę tej sytuacji stwierdziło 22%, a pogorszenie 24%.

Tabela 10

w procentach

Liczba kupowanych dóbr po 1990 r.	A jak Pan(i) sądzi, czy za rok Panu(i) i Pana(i) rodzinie będzie żyło się lepiej czy też gorzej?				
	Lepiej	Tak samo	Gorzej	Trudno powiedzieć	Ogółem
Nie kupiono żadnego z wymienionych dóbr	23	42	16	19	50 (N=593)
Kupiono 1 rzecz	28	49	13	10	24 (N=277)
Kupiono 2 rzeczy	43	33	11	13	11 (N=131)
Kupiono 3 rzeczy	27	54	9	10	8 (N=97)
Kupiono 4 i więcej rzeczy	34	41	4	21	7 (N=80)
Ogółem	26	44	13	15	100 (N=1177)

Również w przypadku przewidywań na przyszły rok okazuje się, że ankietowani z gospodarstw domowych, które kupowały po 1990 r. kosztowne dobra, są znacznie częściej optymistami niż badani reprezentujący „ubogie” gospodarstwa. Przewidywania na najbliższy rok ankietowanych z grupy gospodarstw „bogaty” są następujące: poprawę sytuacji materialnej przewiduje jedna trzecia z nich, a zaledwie 4% jest pesymistami i uważa, że za rok będzie żyło im się gorzej. Stabilizację własnej sytuacji materialnej przewiduje 41%. Przewaga „optymistów” nad „pesymistami” jest tutaj bardzo duża (proporcje te wynoszą 34:4). Taki rozkład odpowiedzi potwierdza tezę, że proces bogacenia się pewnych grup społecznych ustabilizował się i rodziny, które osiągnęły już pewien stopień zamożności, są raczej spokojne o swoją przyszłość.

W konkluzji tego rozdziału warto zaakcentować dwie sprawy. Po pierwsze, wzrost zamożności polskich gospodarstw domowych jest bardzo nierównomierny. Połowa ankietowanych stwierdziła, że w ich gospodarstwie domowym nie zostało zakupione żadne z wyszczególnionej przez CBOS listy drogich dóbr. Wartość tę należy uznać za bardzo dużą, jeśli się weźmie pod uwagę okres, którego dotyczyło to badanie.

Po drugie, można stwierdzić, że w opiniach badanych warunki życia ich rodzin oraz ich sytuacja materialna w pewnym stopniu się ustabilizowały. Nawet wśród gospodarstw, które nie kupiły żadnego z wyspecyfikowanych, drogich dóbr po 1990 r., odsetek przewidujących pogorszenie swoich warunków życia w najbliższym roku jest niższy od

odsetka osób z tej samej grupy, które wierzą w ich poprawę. Wszystko to potwierdza tezę, że polskie gospodarstwa domowe przeżywają obecnie okres stabilizacji warunków życia. Na pewno zaś nie można mówić, że dominującą postawą jest tutaj pesymizm i niepewność swojej sytuacji.

SZACUNKOWA WARTOŚĆ MAJĄTKU GOSPODARSTW DOMOWYCH

Ankietowanych zapytaliśmy, na jaką mniej więcej kwotę oceniają cały swój majątek, wszystko, co posiadają. Informacje te należy traktować jako wskaźnik subiektywnego poczucia materialnej wartości posiadanych dóbr, a nie jako ich rzeczywistą wartość. Trudno bowiem liczyć na to, że ludzie potrafią *ad hoc* dokładnie oszacować wartość posiadanych dóbr. Z drugiej jednak strony można w przybliżeniu określić wartość mieszkania, domu, działki, ziemi, samochodu itp. według aktualnych cen rynkowych, wartość przedmiotów według szacunków czynionych np. do potrzeb ubezpieczenia, *etc.* Na ogół też oszacowanie stanu lokat finansowych i oszczędności nie sprawia większych problemów. Mimo zastrzeżeń do wiarygodności uzyskanych danych, można je zatem potraktować jako wskaźnik szacunkowej wartości majątku ankietowanych.

Tabela 11

Gdyby sprzedał(a) Pan(i) wszystko, co posiada Pana(i) gospodarstwo domowe łącznie z mieszkaniem, domem, wszystkimi posiadanymi rzeczami i dodał(a) do tego zgromadzone oszczędności, to mniej więcej, ile pieniędzy mógł(a)by Pan(i) w ten sposób uzyskać?	Odsetek wskazań
Do 24 mln starych złotych	11
25 - 70 mln. zł	11
71 - 120 mln. zł	10
121 - 240 mln. zł	15
241 - 480 mln. zł	15
481 - 1 mld 200 mln. zł	20
1mld 200 mln - 2mld 400 mln zł	9
Powyżej 2 mld 400 mln starych złotych	4
Trudno powiedzieć	5

Analizowanie związku wartości posiadanego majątku z cechami społeczno-demograficznymi mija się z celem. Przynależność do kategorii "miliarderów" (wartość majątku powyżej 1 mld 200 mln starych złotych) zadeklarowało 38% rolników i 36% prywatnych przedsiębiorców. Inne kategorie społeczno-zawodowe zdecydowanie rzadziej szacowały swój majątek tak wysoko. Zatem wśród najzamożniejszych znalazły się grupy zajmujące skrajne pozycje ekonomiczne. We wszystkich badaniach CBOS rolnicy stanowią grupę najslabszą ekonomicznie, najmocniejszą zaś prywatni przedsiębiorcy, obok kadry kierowniczej i inteligencji. Tak więc ocena wartości posiadanej własności nie wykazuje związku z deklarowanymi dochodami.

Można natomiast mówić o związku szacunkowej wartości posiadanych dóbr i oszczędności z subiektywną oceną własnych warunków materialnych. Prawdliwość tę można określić następująco: im lepsza ocena własnych warunków materialnych, tym wyżej szacowana jest całkowita wartość posiadanego majątku. Poniżej 240 milionów starych złotych oszacowało wartość swojego majątku 65% osób deklarujących złe warunki materialne, 43% oceniających je jako średnie i 26% - jako dobre. Wartość majątkową powyżej 240 milionów starych złotych zadeklarowało 2% respondentów żyjących w złych warunkach materialnych, 3% - w średnich i 11% deklarujących dobre warunki materialne swoich gospodarstw domowych.

★

★

★

Należy pamiętać, że deklaracje respondentów oparte na przeprowadzonej przez nich, *ad hoc*, na żądanie ankietera, wycenie swojego majątku, nie mogą być zupełnie rzetelne. Wycena taka często nie jest prawdziwa, choćby dlatego, iż badani mogą nie być dokładnie obeznani z cenami, jakie rzeczywiście mogliby uzyskać za swój majątek na rynku. Dlatego znakomitym uzupełnieniem uzyskanych w ten sposób informacji wydają się dane o stanie

posiadania gospodarstw domowych oraz dane o subiektywnej ocenie swojej sytuacji materialnej. Można z tych informacji wnioskować, że wiele gospodarstw osiągnęło w chwili obecnej średni poziom zamożności. W ciągu ostatnich lat notowany jest stały wzrost liczby urządzeń z zakresu aparatury gospodarstwa domowego. Przybyło również telewizorów kolorowych, które stały się praktycznie obowiązkowym wyposażeniem każdego polskiego domostwa, przybywa także telefonów, magnetowidów, sprzętu audio hi-fi. Pozytywnie tej wzrostowej tendencji rokuje wciąż duża liczba ankietowanych, którzy mają zamiar nabyć te dobra w najbliższej przyszłości. Także duży odsetek osób, które chcą mieć u siebie w domu komputery i telefony dobrze świadczy o aspiracjach cywilizacyjnych Polaków. Dość dobry poziom wyposażenia w dobra trwałego użytku, jaki osiągnęły w chwili obecnej gospodarstwa domowe, w połączeniu z raczej optymistycznymi przewidywaniami co do warunków życia w najbliższych latach, pozwalają mówić, że przeżywają one obecnie okres stabilizacji. Z pewnością nie można twierdzić, że sytuacja polskich gospodarstw jest znakomita, ale teza o ich słabym wyposażeniu i zamożności także nie znajduje potwierdzenia w badaniach CBOS.